

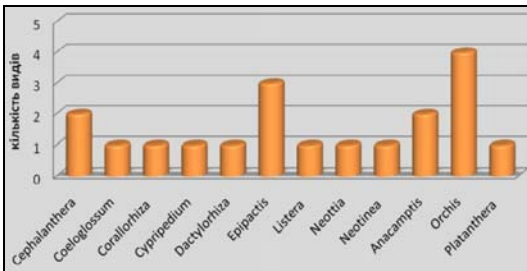
Мандзюк Л. О.

Національний природний парк «Дністровський каньйон»

Lesia.Mandziuk@gmail.com

РОДИНА ЗОЗУЛИНЦЕВІ (ORCHIDACEAE) У ФЛОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ДНІСТРОВСЬКИЙ КАНЬЙОН»

Флора національного природного парку «Дністровський каньйон» налічує понад 1000 видів вищих судинних рослин. За результатами досліджень наукових співробітників парку та літературними даними на території цього заповідного об'єкта виявлено 56 видів вищих рослин, занесених до Червоної книги України [4]. Третина «червонокнижних» видів належить до родини Зозулинцеві (Orchidaceae Juss.). До Червоної книги України були включені всі представники цієї родини, хоча багатьом з них безпосередня небезпека не загрожує, проте їх вразливість обумовлена складною біологією розвитку (потреба у специфічних грибах-симбіонтах, складна екологія запилення) та в багатьох випадках високою чутливістю до природних змін.

Розподіл видів родини Зозулинцеві національного природного парку «Дністровський каньйон» за родами.

Platanthera bifolia (L.) Rich.) спорадично трапляються в багатьох лісових масивах НПП «Дністровський каньйон». Ці ж види ростуть у деяких прилеглих лісах, навіть тих, що зазнають значного антропогенного впливу (ур. Воцилівка, околиці м. Залішки).

Однією з найцікавіших орхідей національного парку є *Cypripedium calceolus* L. За літературними даними [3] вид відомий в ур. Обіжева, проте останнім часом його тут не знаходили. Натомість *C. calceolus* виявлено в околицях с. Устечко (Заліщицький район) в ур. Пустельня. Протягом остан-

Зозулинцеві у флорі НПП «Дністровський каньйон» представлені 19 видами (із 12 родів (рисунком)), що становить майже 30 % видового складу цієї родини з території України.

Деякі види Зозулинцевих (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Epipactis purpurata* Smith, *E. helleborine* (L.) Crantz, *Platan-*

ніх десяти років у цьому урочищі весь час знаходимо лише по одній рослині з 1–2 квітками; неодноразові ретельні пошуки інших екземплярів у цьому лісовому масиві результатів не дали.

Під час проведення польових досліджень у 2013 р. нами виявлено новий для національного парку вид орхідей – *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce. Одиначні екземпляри цієї рослини знайдено в лісовому масиві в околицях с. Блищанка (Заліщицький район) в ур. Лиличка.

Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch була включена до списку флори парку помилково, оскільки вважалося, що вид зростає в ур. Пустельня в околицях с. Устечко. Як виявилось згодом, це є результатом помилкового визначення. Насправді ці дані стосуються *Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó, інформація про зростання якої у вказаному урочищі опублікована в кількох роботах [2; 5]. Можливо, що згодом цей вид буде знайдено на території парку. У «Флорі УРСР» [1] є вказівки на зростання *Cephalanthera longifolia* на прилеглих до парку територіях.

Інформація про зростання багатьох Зозулинцевих на території Дністровського каньйону представлена в деяких літературних джерелах. Так, *Orchis mascula* (L.) L. наводиться для околиць с. Костільники Бучацького району; *Neotinea ustulata* (L.) R. M. Bateman, Pridgeon et M. W. Chase – для околиць с. Більче-Золоте Борщівського району та м. Залішки; *Orchis purpurea* Huds. – для околиць с. Шутроминці Заліщицького району; *Anacamptis morio* (L.) – для околиць с. Горошова Борщівського району; *Corallorhiza trifida* Châtel. – для околиць с. Нирва Борщівського району [5].

Такі види, як *Orchis coriophora* L., *O. signifera* Vest та *Epipactis palustris* L. включені до списку Зозулинцевих НПП «Дністровський каньйон» на основі вказівок у «Флорі УРСР» [1]. Невизначена ситуація з *Coeloglossum viride* (L.) C. Hartm., оскільки цей вид наводиться в літературі для Придністров'я, але детальнішої інформації про його місцезростання немає [2].

За категоріями охорони [1] орхідеї національного парку розподілені наступним чином: зниклі – відсутні, зниклі у природі – відсутні, зникаючі – 2 (10,5 %) види, вразливі – 7 (36,8 %), рідкісні – 6 (31,6 %), невизначені – відсутні, недостатньо відомі – відсутні та неоцінені – 4 (21,1 %).

У багатьох видів природоохоронний статус відрізняється від загальнодержавного. Так, *Neotinea ustulata*, *Orchis coriophora*, *O. signifera*, *Corallorhiza trifida* та *Coeloglossum viride* на території НПП «Дністровський каньйон» мають статус зниклих, оскільки інформація про їх знахідки за останні 60 років відсутня. *Cypripedium calceolus* та *Dactylorhiza sambucina* в Червоній книзі України [4] належать до категорії «вразливі», а на території парку цим видам присвоєно статус зникаючих. Також відрізняється статус *Listera ovata* – на загальнодержавному рівні він неоцінений, а на території парку – рідкісний.

Всі види родини Зозулинцеві занесені в додаток II до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). *Cypripedium calceolus* занесено у II і VI додатки до Директиви про збереження природних оселищ та в додаток I до Бернської конвенції.

Для ефективної охорони раритетних рослин НПП «Дністровський каньйон», зокрема представників родини Зозулинцеві, необхідно провести комплексні дослідження зі встановлення особливостей їх поширення та з'ясування сучасного стану популяцій, розробити відповідну систему менеджменту й моніторингу місць зростання. Це одне з першочергових завдань національного парку як природоохоронної установи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бордзіловський Є. І. Родина зозулинцеві – Orchidaceae Lindl. // Флора УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1950. – Т. 3. – С. 312–401.
2. Кагало О. О., Мандзюк Л. О. НПП Дністровський каньйон // Фіторизноманіття заповідників і національних природних парків України. – К.: Фітосоціоцентр, 2012. – Ч. 2. Національні природні парки. – С. 240–249.
3. Природно-заповідний фонд Української РСР / Ред. М. А. Воїнственський. – К.: Урожай, 1986. – 236 с.
4. Червона книга України. Рослинний світ / Ред. Я. П. Дідух. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
5. Черняк В. М., Синиця Г. Б. Рідкісні та зникаючі види Тернопільщини з Червоної книги України. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 224 с.

Козурак А. В., Антосяк Т. М., Волощук М. І.

Карпатський біосферний заповідник
akozurak@rambler.ru

АНАЛІЗ СІНАНТРОПНОЇ ФЛОРИ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Територія Карпатського біосферного заповідника (КБЗ) складається з восьми масивів, у межах яких представлено все біологічне різноманіття від передгір'я до субальпійського й альпійського поясів [2]. Серед 1353 видів вищих судинних рослин, в екосистемах КБЗ нараховують 297 видів синантропної фракції флори, що належать до 184 родів і 54 родин. Це становить понад 21,9 % усіх видів, які виявлені на території масивів [3].